

מבוא לספר הפלאה

בהם, "מי שנדר נדרים כדי לכוונן דעותיו ולתקן מעשיו - הרי זה נאה ומשובח... ואף על פי שהן עבודה [לה'], לא ירבה אדם בנדרי איסור, ולא ירגיל עצמו בהן, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהן בלא נדר. אמרו חכמים: כל הנודר כאלו בנה במה"; וכמוה הנוירות, שאפשר שתהא בה מעלה גדולה, ש"האומר 'הריני נזיר אם אעשה כך וכך' או 'אם לא אעשה' וכיוצא בזה - הרי זה רשע, ונוירות כזו מנדרי רשעים היא. אבל הנודר לה' דרך קדושה - הרי זה נאה ומשובח, והרי נאמר בו: 'נזר אלוהיו על ראשו', 'קדש הוא לה'". ושקלו הכתוב בנביא, שנאמר: 'ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים'; ולבסוף באים ההקדשות הרצויים: "אף על פי שהקדשות והערכים והחרמים מצוות, וראוי לו לאדם להנהיג עצמו בדברים אלו כדי לכונן יצרו ולא יהיה פילי... אם לא הקדיש ולא העריך מעולם, אין בכך כלום". לכן, ראוי להתיר נדרי איסור (הלכות נדרים), אך ראוי לקיים נדרי הקדש (הלכות ערכים וחרמים).⁴

הרעיון העובר בספר כחוט השני הוא: יש למילה הנאמרת משמעות עמוקה ומחייבת. יש במילה מידה של קדושה. מילה היא מילה. אמירת שקר בשבועה או הפרת ההבטחה שבנדר חמורות עד מאוד. יש בהן משום חילול דבריו של האדם; והרקתם ממשמעותם, כשם שיש בהן משום חילול השם, שהוא מן העברות החמורות האמורות בתורה.⁶ מילה אינה דבר ריק מתוכן. היא חייבת להיאמר מתוך כוונה עמוקה, הסכמה פנימית ומחשבה מרצון. לכן צריך שיהיו כל שבועות האדם ונדריהו והקדשיו מכוונים, שיהיו פיו ולבו שווים,⁷ לא אחת בפה ואחת בלב. מילתו של האדם מחייבת אותו, עד שגם מי שמתכוון להשכים ללמוד למחרת, חייב לקיים את כוונתו כאילו הייתה נדר.⁸ זמן הוא זמן. על האדם מוטל לא רק לקיים את נדרו, אלא לקיימו בזמנו, שנאמר: "לא תאחר לשלמו".⁹

היושרה נדרשת בכל מעשי האדם, גם כלפי עצמו. "מוצא שפתיך תשמר ועשית"¹⁰ היא קריאה לאדם לקיים את מה שהבטיח לעצמו גם בדברים של יום יום גם במה שנשבע או הושבע עליו עכשיו או בהר סיני.¹¹ אין השבועה חלה על דבר שאי אפשר לאדם לעשותו.¹² מפני זה, מה שהושבע בו, יש בכוחו לקיימו, וה' הוא הנותן לאדם כוח לקיימו.¹³

ספר הפלאה עוסק בדיבור, ייחודו של האדם. זהו הספר השלישי ברבע השני של ספר "משנה תורה", העוסק בשלמות האדם ביחס לסביבתו, והוא ממשיך את הספר שקדם לו, ספר קדושה, שעסק בהבדלה שהבדיל ה' בין ישראל לעמים,¹ ועוסק בבחירת האדם להבדיל את עצמו מדברים מסוימים על ידי התחייבות בדיבור. במובן זה, לפנינו שתי רמות של התעלות, אחר ריסון היצר בא קידוש הדיבור.

סדרן של ההלכות בספר זה הולך מן הכלל אל הפרט ומן האדם החשוב אל הנכסים, שהם פחות חשובים. הספר פותח באמירות הכלליות שהאדם אומר בשם ה' על דברים שקרו בעבר ועל התחייבויות עתידיות שהוא מטיל על עצמו, על כפירה בהפקדת רכוש בידו ועל כפירה בידיעת העובדות העשויות לסייע לעדות (הלכות שבועות). בהמשך נידונות בו התחייבויות עתידיות של ריחוק ואיסור שהאדם מטיל על עצמים בעולם (הלכות נדרים). נדר מסוג מסוים הוא הנוירות (הלכות נזירות). בסוף ההלכות באים דיני ההקדשות לפרטיהם, שהם התחייבויות רצוניות של האדם לתת למקדש או לכהנים מנכסיו פדיון נפשו אם כאות תודה לה' או לצורך המקדש (הלכות ערכים וחרמים).

שמו של הספר יסודו בלשונות שנאמרו בתורה בעניין נדרים ונזירות וערכים: "ואיש כי יקריב זבח שלמים לה' לפלא נדר"; "איש או אשה כי יפלא לנדר נדר נזיר להזיר לה"; "איש כי יפלא נדר בערכך נפשות לה";² אפשר להבין את המונח 'פלא' בשתי דרכים: הדבר הלא רגיל, ומכאן ה"הפלאה", שמשמעה 'הבדלה והרחקה'; לפרש בפה או לבטא, ונמצא שההפלאה משמעה 'ביטוי שפתיים', כלשון רבנו בדבריו על מטרת הספר: "אכלול בו מצוות שיתחייב בהם מי שאסר עצמו בדברים", וגם בפסוק הפותח 'נדבות פי רצה'.³ תהא אשר תהא משמעותו של המונח הפלאה, ברור מן הפסוקים כי ה', או באופן מדויק יותר קרבת ה', הוא יעד ההפלאה.

הבחנה זו מאפשרת את המדרג המשתקף בסדר ההלכות המעיד על הרצוי להשגת קרבת ה': מן השבועות שיש לו לאדם להימנע מהן, "וטובה גדולה היא לאדם שלא יישבע כלל", אל הנדרים, שראוי להסתייג מהם ולהמעט

מצווה על האדם להישאל על נדרו ולהישאר בן חורין במה שהתירה לו התורה. ולעולם יעשה האדם יותר וידבר פחות. אבל בהקדשת נכסים, מצווה שיקיים האדם את נדרו, ישחרר את עצמו מן החפץ, וימסור אותו למטרה נשגבת וטובה. זו הכנה לספר הבא ב"משנה תורה", העוסק בהתעלות במלאכת כפו של האדם, במתן האדם מנכסיו לחלשים ולמשרתי הקודש, "איש כמתנת ידו, כברכת ה' אלהיך אשר נתן לך"¹⁶.

הנדרים והשבועות לסוגיהם הם מכשיר בידי האדם לנהל חיים נכונים של הסתפקות במועט, לעצור את עצמו מן הלהיטות אחר התאוות לסוגיהן, למן האכילה ושתיית היין ועד לצבירת הון,¹⁴ לא רק במעשה, אלא בעיקר במחשבה בראש, שנאמר: "כי נזר אלהיו על ראשו"¹⁵.

הספר מסתיים בחשיבות רוחב הלב בנתינה להקדש.

✧ הערות ✧

1. דברים כג, כב.
2. הפלאה בקרבנות ראה: ויקרא כב, כא; במדבר טו, ג; טו, ח. לנזירות ראה במדבר ו, ב. לערכים ראה ויקרא כז ב.
3. השורש פל"א (כשורשים רבים בעברית) משמש לעתים במשמעויות הפוכות, 'נסתר' וגם 'מופרש' או 'גלוי' וגם 'מופרש'. אונקלוס תרגם את המילה "לפלא" במשמעות 'לבטא', 'לפרש בפה'. וכן ביארו ר"ב ו'אחרים. לעניינו של הספר ראה ההקדמה למשנה תורה, מבנה הספר.
4. הציטוטים כאן לקוחים מסיומי חטיבות ההלכות. בסוף הלכות נדרים: "במה דברים אמורים? בנדרי איסר. אבל נדרי הקדש - מצווה לקיימן, ולא ישאל עליהן אלא מדוחק".
5. במדבר לג, : "לא יחל דברו"; שבועות ו, ב; נדרים ד, ד; נזירות א, ב; ערכים וחרמים ו, לא.
6. שבועות יב, א-ב.
7. שבועות ב, יא; נדרים ב, ב; ערכים וחרמים א, יז.
8. נדרים א, כט; ועיין שם בפירושו מו"ר הר"י קאפח.
9. דברים כג, כב.
10. דברים כג, כד.
11. שבועות ה, טז; יא, ג.
12. שבועות א, ד.
13. מו"נ א, ג; ג, יז ועוד.
14. מו"נ ג, מח; וראה סוף הלכות נדרים, נזירות וערכים.
15. נזירות י, ד; וראה ביאורנו שם.
16. סוף הספר. לטעם הדבר ראה מו"נ ג, לט.

✧ הערה ללומד ✧

יש חפיפה גדולה בין הלכות שבועות לבין הלכות נדרים, ולכן רבות ההפניות בביאור מאלו לאלו.

”בְּשֵׁם יי אֵל עוֹלָם” (בראשית כא, לג)

”נְדָבוֹת פִּי רָצָה נָא יי, וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי” (תהלים קיט, קח)

סֵפֶר שְׁשִׁי

3

וְהוּא

סֵפֶר הַפְּלֵאָה

הַלְכוּתֵי אֲרָבַע, וְזֶה הוּא סְדוּרָן:

הַלְכוּת שְׁבֻעוֹת

הַלְכוּת נְדָרִים

הַלְכוּת נְזִירוֹת

הַלְכוּת עֲרָכִים וְחֻרְמִים

ובהיותו בורא העולם ומחדשו (מ"ג ב"ג; ג, כט). נְדָבוֹת פִּי רָצָה נָא יי, וּמִשְׁפָּטֶיךָ לְמַדְנִי – הפסוק הפותח את הספר העוסק בהתחייבויות רצוניות הבאות מתוך אמירה בבקשה שביטויי ההתנדבות יהיו לרצון לקרבת ה' ולפי דרך ה' (ראה נדבות כשרים בנדרים א, כו).

בְּשֵׁם יי אֵל עוֹלָם – פתיחתו הקבועה של הרמב"ם בכל ספריו (פתיחת משנה תורה וכל ספר מ"ד הספרים במשנה תורה, ספר המצוות, כל סדר מפירושו למשנה, כל חלק ממורה נבוכים, איגרת תחיית המתים ועוד), והיא קריאה של קידוש השם בפרסומו בעולם, כקריאתו של אברהם אבינו, הכוללת הכרה במציאות ה'

הִלְכוֹת שְׁבוּעוֹת – יֵשׁ בְּכֻלָּן חֲמֵשׁ מִצְוֹת, אַחַת מִצְוֹת עֲשֵׂה וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שְׁלֹא לִשְׁבַע בְּשֵׁמוֹ לַשֶּׁקֶר. (ב) שְׁלֹא לִשְׂאֵא אֶת שְׁמוֹ לְשׂוֹא. (ג) שְׁלֹא לִכְפֹּר בַּפְּקֻדוֹן. (ד) שְׁלֹא לִשְׁבַע עַל כְּפִירַת מְמוֹן. (ה) לִשְׁבַע בְּשֵׁמוֹ בְּאֵמֶת.

הִלְכוֹת נְדָרִים – יֵשׁ בְּכֻלָּן שְׁלֹשׁ מִצְוֹת, שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה וְאַחַת מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שִׁישְׁמַר מוֹצֵא שְׁפָתָיו וַיַּעֲשֶׂה כְּמוֹ שְׁנֵדֵר. (ב) שְׁלֹא יַחַל דְּבָרוֹ. (ג) שִׁיּוּפֵר הַנְּדָר אֹו הַשְּׁבוּעָה, וְזֶה הוּא דִין הַפֶּר נְדָרִים הַמְּפָרֵשׁ בַּתוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב.

הִלְכוֹת נְזִירוֹת – יֵשׁ בְּכֻלָּן עֶשֶׂר מִצְוֹת, שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשִׁמוּנָה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) שִׁיַּגְדֵּל הַנְּזִיר פָּרַע. (ב) שְׁלֹא יַגְלַח שְׁעָרוֹ כֹּל יְמֵי נְזוּרוֹ. (ג) שְׁלֹא לִשְׁתֶּה הַנְּזִיר יַיִן וְלֹא תַעֲרַבֵת יַיִן, וְאַפְלוּ חֲמֵץ שְׁלֵהֵן. (ד) שְׁלֹא יֹאכַל עֲנָבִים לַחִים. (ה) שְׁלֹא יֹאכַל צְמוּקִין. (ו) שְׁלֹא יֹאכַל חֲרָצִנִים. (ז) שְׁלֹא יֹאכַל זַגִּין. (ח) שְׁלֹא יִכְנֹס לְאַהֲלֵ הַמֵּת. (ט) שְׁלֹא יִשְׁמַא לַמֵּתִים. (י) שִׁיַּגְלַח עַל הַקְּרָבָנוֹת כְּשִׁישְׁלִים נְזִירוֹתוֹ אֹו כְּשִׁישְׁמַא.

הִלְכוֹת עֲרָכִים וְחֲרָמִים – יֵשׁ בְּכֻלָּן שִׁבְעַת מִצְוֹת, חֲמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה וְשְׁתֵּים מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטֵן: (א) לְדוֹן בְּעָרְכֵי אָדָם כְּאֲשֶׁר מְפָרֵשׁ בַּתוֹרָה, וְזֶה הוּא דִין עֲרָכֵי אָדָם. (ב) דִין עֲרָכֵי בְּהֵמָה. (ג) דִין עֲרָכֵי בְּתַיִם. (ד) דִין עֲרָכֵי שְׂדוֹת. (ה) דִין מַחֲרִים נְכֹסִיו. (ו) שְׁלֹא יִמְכֹּר חֲרָם. (ז) שְׁלֹא יִגְאֵל חֲרָם.

נִמְצְאוּ כֹל הַמִּצְוֹת הַנִּכְלָלוֹת בְּסִפְרֵ זֶה חֲמֵשׁ וְעֶשְׂרִים, עֶשֶׂר מֵהֵן מִצְוֹת עֲשֵׂה וְחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

חכמים 'ערך' ובמקרא 'ערכך' (ואין הכ"ף הסופית כינוי חבור, שהרי מצינו במקרא גם "הערכך"). כמו כן הן עוסקות במי שמקדיש נכס מסוים ואומר: "הרי זה [אסור עליי בחרם]", שעליו לתת את הנכס לכהנים. ואם פירש ואמר שהוא "חרם לה'", חייב לתת אותו למקדש ("חרמין").

הפלאה – הפרשה או הבדלה הבאה בהתחייבות בדיבור כלשון הפסוק "איש כי יפלא נדר" (ויקרא כז,ב). הלכות ערכין וחרמין – העוסקות במי שאומר "ערכי עליי" או "ערך פלוני עליי", שהוא חייב לתת למקדש את הערך הכספי של עצמו או של פלוני לפי גילו, כקבוע בתורה. סכום זה, שאין משמעו שווי, מכונה בלשון

הלכות שבועות

הלכות נדרים

הלכות נזירות

הלכות ערכים וחרמים

מבנה ההלכות

מיני השבועות וכלליהן (א-ה), התרת שבועות (ו), שבועת הפיקדון (ז-ח), שבועת העדות (ט-י), שבועת הדיינים (יא), היזירות בשבועות (יב).

הגדרות מיני השבועות	שבועת ביטוי (א-ג), שבועת שווא (ד-ז), שבועת הפיקדון (ח-יא), שבועת העדות (יב-יג).	א
אופן השבועה	העונה אחר שבועת אחר (א), שבועה בשם או בכינוי (ב-ד), לשונות השבועה (ה-ז), מתפיש שבועה (ח-ט), פיו ולבו שווים (י-י), שבועה על דעת אחרים (טו), חזרה משבועה (יז-יט).	ב
אונס, הבאי ושגגה	שבועה באונס (א-ד), שבועה בגוזמה (ה), שבועה בשגגה (ו-יא).	ג
לשונות שבועה ודיניהן	שיעור האיסור (א-ד), מספר החיובים וצירוף מאכלים (ה-ח), אין שבועה חלה על שבועה (ט-י), כחצי שיעור (יד-טו), תנאי בשבועה (טז-יט), מלקות כשישקך בעת שבועתו (כ-כא), שבועה לחבר (כב).	ד
שבועת ביטוי ושבועת שווא	שבועה על פעולת הזולת (א-ג), שבועה על דברים שברשותו (ד), דברים שאינם אכילים (ה-י), שבועה על דבר האסור באכילה (יא-יד), שבועה על המצוה (יד-יט), שבועה על הלא אפשרי והלא נכון (כ-כב).	ה
התרת שבועות	האפשרות להתיר שבועה (א-ג), אופן ההתרה (ד-ז), נשבע על דעת רבים (ח-ט), התרה ביזמת בית הדין (י-יא), התרת רצף שבועות (יג-יז), התרת השבועה לפני שנענש (יח).	ו
שבועת הפיקדון	תביעה שחלה בה שבועת הפיקדון (א-ד), יזמת השבועה ולשון השבועה (ה-ו), פטור ממלקות (ח), חיוב בכמה שבועות (ט-טו), שבועה רק ביותר משווה פרוטה (טז).	ז
שבועת הפיקדון שאינה פוטרת מתשלום	שבועה על תביעת קנס (א-ב), שבועה על תביעת ממון או קנס וממון (ג-ד), שבועה הפוטרת מאחריות (ה-ט), שבועה כשיש הסכמה להחזרת ממון (י-יא), שבועה לשותפין (יב), שבועת כפירה בהלוואה (יג-יד).	ח
שבועת העדות	תביעה שחלה בה שבועת העדות (א-ד), שבועה על תביעת ממון או קנס וממון (ה), שבועה לתובע לאחר עדות ולאחר תביעה (ו-ח), שבועה לאחר זיהוי העדים (ט-י), לשון השבועה (יא-יב), סיכום תנאי החיוב והחייב בשבועת ביטוי (יג-יד), חיוב בכמה שבועות (טו-יז), שבועה על עדות שאינה שבועת העדות (יח-יט).	ט
שבועה בעדות שאינה מחייבת תשלום	מי שאינם רשאים להעיד (א), עדויות שאינן מחייבות ממון (ב-ז), עד אחד המחייב ממון (ח-יב), עדויות שאין בהן צורך (יג-טו), חיוב בשבועות שחוזרות על עצמן (טז-יט).	י
שבועת הדיינים ושבועת היסט	המצוה להישבע בשם ה' ואיסור שיתוף (א-ב), שבועה לקיים מצוה (ג), שבועת הדיינים (ד), שבועת הדיינים מן התורה (ה), שבועת הדיינים מדברי חכמים (ו), שבועת היסט (ז), אופן ההשבעה (ח-יג), לשון השבועה (יד), האיום על הנשבע (טו-יט), נשבע לשקר בשבועת הדיינים ושבועת היסט (כ).	יא
היזירות בשבועות	חומר השבועה לשווא ולשקר (א-ב), הנשבע שלא בשם או בכינוי (ג-ה), עבד וקטן שנשבעו (ו-ח), השומע שבועת שווא או שקר (ט-י), אזכור השמות המיוחדים לבטלה (יא), התרת שבועה (יב).	יב

פסוקי התורה שבכתב

לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׁוּא [לשקר או לחינם], כִּי לֹא יִנְקָה [לא יסלח] ה' אֶת [למ'] אִשֶּׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׁוּא:

שמות כו,
(ודברים ה,י):
שבועת שווא

וּנְפֹשׁ כִּי תַחְטָא וְשִׁמְעָה [בשמיעת] קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עַד [שהשביעו אותו שיעיד]
או רָאָה או יָדַע, אִם לֹא יִגִּיד [לא יעיד] וְנִשְׂא עֲוֹנוֹ: או נְפֹשׁ אִשֶּׁר תִּגַּע בְּכָל
דְּבַר טְמֵא או בְּנִבְלַת חַיָּה [שמתה מוות טבעי או נשחטה שלא כהלכה] טְמֵאָה או
בְּנִבְלַת בְּהֵמָה טְמֵאָה או בְּנִבְלַת שֶׁרֶץ טְמֵא, וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ [שכח שנטמא]
וְהוּא טְמֵא וְאָשָׁם: או כִּי יִגַּע בְּטְמֵאת אָדָם לְכָל טְמֵאתוֹ אִשֶּׁר יִטְמֵא בָּהּ,
וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם: או נְפֹשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטָּא בְּשִׁפְתַיִם [באמירה
הבאה] לְהַרְעוֹ או לְהִיטִיב [לעצמה או לדולת] לְכָל אִשֶּׁר יִבְטֵא הָאָדָם בְּשִׁבְעָה
וְנִעְלַם מִמֶּנּוּ, וְהוּא יָדַע וְאָשָׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה: וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת
מֵאֵלֶּה, וְהִתְוֹדָה אִשֶּׁר חָטָא עָלֶיהָ: וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' עַל חַטָּאתוֹ אִשֶּׁר
חָטָא נִקְבָּה מִן הַצֵּאן כְּשִׁבָּה או שְׁעִירַת עֲזִים לְחַטָּאת, וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן
מִחַטָּאתוֹ: וְאִם לֹא תִגִּיעַ יָדוֹ דֵּי שָׁה [אם הוא עני ואינו יכול להביא ככש] וְהֵבִיא
אֶת אֲשָׁמוֹ אִשֶּׁר חָטָא שְׁתֵּי תְרִים [תורים בוגרים] או שְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה [גוזלי יונים]
לַה', אֶחָד לְחַטָּאת וְאֶחָד לְעֹלָה: וְהֵבִיא אֹתָם אֶל הַכֹּהֵן וְהִקְרִיב אֶת אִשֶּׁר
לְחַטָּאת רֵאשׁוֹנָה, וּמָלַק אֶת רֵאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ [יחתוך את ראשו באצבעו
מערפו] וְלֹא יִבְדִּיל [ולא יחתוך את ראשו לשניים]: וְהָיָה מִדָּם הַחַטָּאת עַל קִיר
הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמְצָה אֶל יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ [ייסחט ליסוד המזבח כשהכהן
יצמיד את העוף למזבח], חַטָּאת הוּא: וְאֶת הַשְּׁנַיִם יַעֲשֶׂה עֹלָה כַּמִּשְׁפָּט, וְכִפֵּר
עָלָיו הַכֹּהֵן מִחַטָּאתוֹ אִשֶּׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ: וְאִם לֹא תִשָּׂג יָדוֹ לְשְׁתֵּי תְרִים
או לְשְׁנֵי בְנֵי יוֹנָה וְהֵבִיא אֶת קֶרְבָּנוֹ אִשֶּׁר חָטָא עֲשִׂירַת הָאָפָה סֹלֶת [קמח
מנופה בנפח של כ-2.16 ליטר] לְחַטָּאת, לֹא יִשִּׂים עָלֶיהָ שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ
לְבָנָה [סוג של בשמים] כִּי חַטָּאת הוּא: וְהֵבִיאָה אֶל הַכֹּהֵן וְקִמֵץ [יאסוף] הַכֹּהֵן
מִמֶּנָּה מְלֹא קִמְצוֹ [מלוא כף ידו] אֶת אֲזִכְרֹתָהּ וְהִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ עַל אֲשֵׁי ה',
חַטָּאת הוּא: וְכִפֵּר עָלָיו הַכֹּהֵן עַל חַטָּאתוֹ אִשֶּׁר חָטָא מֵאַחַת מֵאֵלֶּה וְנִסְלַח
לוֹ, וְהִיתָה לְכֹהֵן כַּמִּנְחָה [שמותו לו לאכול את שייריה]:

לֹא תִגְנֹבוּ, וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעֵמִיתוֹ: וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בְּשִׁמִּי
לְשִׁקְרָה, וְחָלַלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי ה':

ויקרא יט,יא-יב:
שבועת שקר

אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד, וּבְשִׁמּוֹ תִשָּׁבַע [אם יש צורך להישבע]:

דברים ו,יג
(וכן דברים י,כ):
המצוה להישבע

שמות כב, ו-טו:
שבועות הדיינים
והשומרים

כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשומר וגנב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים: אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלהים [הדיינים], אם לא שלח ידו במלאכת רעהו: על כל דבר פשע [בין גנבה בין כפירת חוב (ראב"ע, ת"א)] על שור על תמור על שיה על שלמה [שמלה, בגד] על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה [שמודה רק במקצת ואומר 'אני חייב רק את זה'] עד האלהים [הדיינים, המשביעים אותן] יבא דבר שניהם, אשר ירשיען אלהים ישלם שנים לרעהו: כי יתן איש אל רעהו תמור או שור או שיה וכל בהמה לשמר, ומת או נשבר או נשבה אין ראיה [אין עדים למקרה]: שבעת ה' תהיה בין שניהם אם לא שלח ידו [אם לא השתמש בו בלא רשות] במלאכת [בממון] רעהו, ולקח בעליו [בעל החפץ יקח את שבועת השומר (ת"א)] ולא ישלם [השומר]: ואם גנב יגנב מעמו, ישלם לבעליו: אם טרף יטרף יבאחו עד [אם יביא השומר עד על הדבר (ת"א)], הטרפה לא ישלם: וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת, בעליו אין עמו שלם ישלם: אם בעליו עמו [אם בעל החפץ עושה מלאכה עבור השואל] לא ישלם [השואל], אם שכיר הוא בא בשכרו [והוא הדין אם נשכר בעל החפץ לשואל (שכירות א, א)]:

וידבר ה' אל משה לאמר: נפש כי תחטא ומעלה מעל בה, וכחש בעמיתו [חברו הישראלי] בפקדון או בתשומת יד [שנתן ממון ביד, בין בשותפות בין בהלוואה (ראה ת"א ורש"י)] או בגזל או עשק את עמיתו: או מצא אבדה וכחש בה ונשבע על שקר, על אחת מכל אשר יעשה האדם לחטא בהנה: והיה כי יחטא ואשם והשיב את הגזלה אשר גזל או את העשק אשר עשק או את הפקדון אשר הפקד אתו, או את האבדה אשר מצא: או מכל אשר ישבע עליו לשקר ושלם אתו בראשו וחמשתיו [25% מן הקרן] יסף עליו, לאשר הוא לו יתנו ביום אשמתו: ואת אשמו יביא לה, איל תמים מן הצאן בערבך [בשווי שני שקלים] לאשם אל הכהן: וכפר עליו הכהן לפני ה' ונסלח לו, על אחת מכל אשר יעשה לאשמה בה:

ויקרא ה, כא-כו:
שבועת הפיקדון

הלכות שבועות

מניין המצוות: (ב) שלא לשא את שמו לשוא – שלא להישבע שבועה חסרת ערך (לפרטיה ראה להלן א, ד-ז). (ג) שלא לכפר בפקדון – מי שיש ברשותו רכוש שאינו שלו, כגון שהופקד אצלו דבר מה לשמור עליו, אסור לו לשקר ולטעון שאינו ברשותו (להלן א, ח). (ה) לשבע בשמו באמת – כשביט דין מחייב אותו להישבע כדי לאמת את טענותיו בבית דין, מפני שיש ברבר משום קידוש השם (להלן יא, א).

יש בכללן חמש מצוות, אחת מצות עשה וארבע מצוות לא תעשה, וזה הוא פירושן: (א) שלא לשבע בשמו לשקר. (ב) שלא לשא את שמו לשוא. (ג) שלא לכפר בפקדון. (ד) שלא לשבע על כפירת ממון. (ה) לשבע בשמו באמת. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

א להרע או להיטיב – לעצמו, כגון שנשבע לאכול או שלא לאכול; או לאחר, כגון שנשבע להאכיל אותו או שלא להאכיל אותו. **להבא** – על העתיד. **שעשה או שלא יעשה** – שבועה עתידית על מעשה התלוי בו, לעומת שבועה על העבר, שהיא תיאור עובדה (להלן ה, א). **בן שאפשר לו לעשות** – והתורה מתירה לו לעשות אותן (להלן ה, טז).

ג מחלקות – חלקים, סוגים. **והחליף** – ושינה מן האמת או ממה שנשבע. **לוקה** – אף על פי שהכלל הוא שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, זהו אחד מן החריגים (סנהדרין יב, ב), בגלל חילול השם שיש בשבועת שקר בשם ה' (מ"ג, א). ואולם מי שנשבע לעשות דבר ולא עשה אותו, אינו לוקה, מפני שבשעה שנשבע עדיין לא היה הדבר שקר (להלן ד, כא; כ"ט). ועובר גם על "מוצא שפתין תשמור" גם על "לא יחל דברו" (נדרים א, ה; סה"מ עשה צד; ל"ח קנו). **בשוגג** – בשבועה על העבר, ולא ידע מהו העונש למי שנשבע שבועת שקר, או בשבועה על העתיד, כששכח בשעת מעשה על מה נשבע (להלן ג, א). **קרבן עולה ויורד** – קרבן על עברות מסוימות התלוי במצבו הכלכלי של החוטא: אם הוא עשיר, מביא בהמה לקרבן; ואם הוא עני, מביא עוף; ואם הוא עני מאוד,

פרק ראשון

הגדרות מיני השבועות

שבועת ביטוי

א ארבעה מיני שבועות הן: שבועת בטוי, ושבועת שוא, ושבועת הפקדון, ושבועת העדות. שבועת בטוי – היא שנאמרה בתורה: "או נפש כי תשבע לבטא בשפתים להרע או להיטיב" (ויקרא ה, ד), והיא נחלקת לארבעה חלקים: שתיים להבא ושתיים לשעבר; כגון שנשבע על דבר שעבר, שנעשה או שלא נעשה, ועל דבר שעתידי להיות, שעשה או שלא יעשה. **ב**, ואין שבועת בטוי נוהגת אלא בדיברים שאפשר לו לעשות, בין להבא בין לשעבר.

ב כיצד לשעבר? 'שאכלתי' או 'שזרקתי אבן לי' או 'שדבר פלוני עם פלוני', או 'שלא אכלתי' או 'שלא זרקתי אבן לי' או 'שלא דבר פלוני עם פלוני'. וכיצד להבא? 'שאכל' או 'שזרק אבן לי', או 'שלא אכל' או 'שלא אזרק אבן לי' – הרי אלו שתיים לשעבר ושתיים להבא.

ג נשבע על אחת מארבע מחלקות אלו והחליף, כגון שנשבע שלא יאכל ואכל, או שאכלתי והוא לא אכל – הרי זו שבועת שקר, ועל זה וכיחצא בו נאמר: "[ו]לא תשבעו בשמי לשקר" (שם יט, ב). ואם נשבע לשקר: במזיד – לוקה; בשוגג – מביא קרבן עולה ויורד, שנאמר: "ונעלם ממנו והוא ידע ואשם" (שם ה, ד).

מביא מנחה מן הצומח. ומשמעות הצירוף: "עולה עם העשיר ויורד עם העני" (פה"מ כרות ב, ה; שגגות י, ד).

שבועת שווא

ד שְׁבוּעַת שְׁוֵאָה – שבועה שאין לה ערך: מוטעית, מיותרת, לא תקפה או לא מציאותית. דָּבָר הַיְדוּעַ – דבר גלוי וידוע לפחות לשלושה בני אדם שאינם חכמים (להלן ה,כב).

ה אָדָם שְׁלֵם – שלם בדעתו, שפוי. כְּדִי לְצַדֵּק הַדְּבָר בְּשִׁבוּעָה – ונמצאת השבועה מיותרת.

ה הַשְּׁנִיָּה – שְׁנִשְׁבַּע עַל דְּבָר יְדוּעַ שְׁאִין בּוֹ סִפֵּק לְאָדָם בְּעוֹלָם שֶׁהוּא אָכֵן, כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע עַל הַשָּׁמַיִם שֶׁהֵיא שְׁמַיִם וְעַל אָכֵן זֶה שֶׁהֵיא אָכֵן, וְעַל שְׁנַיִם שֶׁהֵן שְׁנַיִם, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה, שֶׁזֶה הַדְּבָר אֵין בּוֹ סִפֵּק לְאָדָם שְׁלֵם כְּדִי לְצַדֵּק הַדְּבָר בְּשִׁבוּעָה.

ו הַמְצָנָה – מצוות עשה ומצוות לא תעשה ומצוות מתקנת חכמים, מפני שמצוה מן התורה לשמוע לדברי חכמים (ממרים א,ב). שְׁלֵא יִתְעַטֵּף בְּצִיצִית – שנשבע שיתעטף בבגד החייב בציצית אבל לא יטיל בו ציצית, שהרי אין מצוה שיחייב האדם את עצמו להתעטף בציצית (רדב"ז; ציצית ג,י"א; וראה ביאורנו להלן ה,כ. וראה ק'). שְׁלֵא יֵשֵׁב בַּסֶּפֶה בְּחַג הַסְּפֹת – ומצוה לאכול

ו שְׁלִישִׁית – שְׁנִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמְצָנָה. כִּיּוֹד? כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע שְׁלֵא יִתְעַטֵּף בְּצִיצִית, וְשְׁלֵא יִלְבַּשׁ תְּפִלִּין, וְשְׁלֵא יֵשֵׁב בַּסֶּפֶה בְּחַג הַסְּפֹת, וְלֹא יֵאָכֵל מִצֶּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח, אוּ שְׁיִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּתוֹת יְמֵי טוֹבִים, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

בסוכה בליל יום טוב ראשון ובכל עת שרוצה לאכול ולישון, שמצוה שיאכל האדם בסוכה וישן בסוכה כל ימות החג (סוכה ו,י-ז). וְלֹא יֵאָכֵל מִצֶּה בְּלִילֵי הַפֶּסַח – ומצוות עשה מן התורה לאכול מצוה בליל חמישה עשר בניסן (חמץ ומצה ו,א). שְׁיִתְעַנֶּה בְּשַׁבָּתוֹת יְמֵי טוֹבִים – ויבטל מצוה שתיקנו חכמים, לענג את השבתות והימים הטובים באכילה ובשתייה ולא להתענות בהם (שבת לז,ז-י; שביחת יום טוב, ו-טז; תעניות א,יב).

ז רְבִיעִית – שְׁנִשְׁבַּע עַל דְּבָר שְׁאִין בּוֹ פֶּחַ לַעֲשׂוֹתוֹ. כִּיּוֹד? כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּע שְׁלֵא יֵישֵׁן שְׁלֵשָׁה יָמִים לַיְלָה יוֹם רְצוּפִים, אוּ שְׁלֵא יִטְעַם כָּלוּם שְׁבַעַת יָמִים רְצוּפִים, וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ז כָּל הַנִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת שְׁוֵאָה מֵאַרְבַּע שְׁבוּעוֹת אֵלוֹ – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם יי אֱלֹהֶיךָ לְשׁוֹא" (שמות כו,י; דברים ה,ט); וְאִם הִזְיָה מְזִיד – לוֹקָה; וְאִם הִזְיָה שׁוֹגֵג – פְּטוּר מִכָּלוּם.

שבועת הפקדון

ח שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן כִּיּוֹד? כָּל מִי שֵׁישׁ מִמּוֹן חֲבָרוּ בְּיָדוֹ, בֵּין פְּקָדוֹן בֵּין מְלֻנָּה, אוּ שְׁגָזְלוֹ אוּ עֲשָׂקוֹ, אוּ מִצָּא לוֹ אֲבָדָה וְלֹא הִחְזִירָהּ וְכִיּוֹצֵא בְּזָה, וְתַבַּע מִמֶּנּוּ מִמּוֹן שֵׁישׁ לוֹ בְּיָדוֹ, וְכִפָּר בּוֹ – הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תִכְחָשׁוּ" (ויקרא יט,יא) – זֶה אֲזַהְרֶה לְכַפֵּירַת מִמּוֹן; וְאֵין לוֹקִין עַל לֹא זֶה. וְאִם נִשְׁבַּע לוֹ עַל שֶׁקֶר עַל מִמּוֹן שֶׁכָּפַר בּוֹ – הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא אַחֵר, וְעַל זֶה נֵאֲמַר: "וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ" (שם) – זֶה אֲזַהְרֶה לְנִשְׁבַּע עַל כְּפִירַת מִמּוֹן. וְשְׁבוּעָה זֹאת – הֵיא הַנִּקְרָאת 'שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן'.

ט וְמָה הוּא חֵיב עַל שְׁבוּעַת הַפְּקָדוֹן שֶׁשֶׁקֶר בָּהּ? מִשְׁלֵם הַקֶּרֶן שֶׁכָּפַר בּוֹ עִם תּוֹסַפַּת חֲמֵשׁ, וּמִקְרִיב אֶשֶׁם וְדָאי, בֵּין

ז שְׁלֵא יִטְעַם – שלא יאכל ולא ישתה.

ז שְׁנֵאֲמַר – בעשרת הדיברות.

ח שְׁגָזְלוֹ – שלקח ממנו ממון בכוח ובגלוי כשורד (גולה ואבדה א,ג; סה"מ ל"ח רמז). עֲשָׂקוֹ – שלא השיב לו רכוש שניתן לו בהיתר, כגון שקיבל רהיט לתקן אותו, ובכלל זה שלא שילם לו את משכורתו (גולה ואבדה א,ד; סה"מ שם). וְתַבַּע מִמֶּנּוּ – חברו. שְׁנֵאֲמַר: "לֹא תִגְנְבוּ, וְלֹא תִכְחָשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ אִישׁ בְּעַמִּיתוֹ." וְאֵין לוֹקִין – אף מי שנשבע לשקר (לעונשו ראה להלן ז,ח).

ט הַקֶּרֶן – ערך הממון שכפר בו בשבועה. חֲמֵשׁ – תוספת רבע, שהיא חמישית מן הקרן עם התוספת. וּמִקְרִיב אֶשֶׁם וְדָאי – הנקרא 'אשם גזלות' (לפרטי תשלומי החומש והקרן ראה גולה ואבדה פרק ה). ובמקום אחר כתב רבנו: "ומפורש בתורה (ויקרא ה,כג) שאין מתכפר לו באשם זה עד שישלם הממון שבידו לבעליו. אבל החומש אינו מעכב הכפרה" (שגגות ט,ז).

וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ וְנִעְלַם וְכוּ' – בַּפְּסוּק
הַמֵּתָאָר אֵת שְׁבוּעַת הַשֶּׁקֶר לֹא נֹאמַר
שֶׁהִנְשַׁבַּע הִיא שׁוּגַג וְלִקְחָהּ בַּחוּסֵר יִדְעָה
("נִעְלַם" מִמֶּנּוּ), וְלִכֵּן בּוֹה שׁוֹוֶה דִּין
הַשׁוּגַג לְדִין הַמּוֹזֵד. י' שְׁפִיזֵד –
יִכְחִישׁ בַּמַּתְכוּוֹן. הָרִי זֶה אָנוּס – כְּמִי
שֶׁנֶּאֱלָץ לַעֲשׂוֹת דָּבָר מֵהַ, שֶׁהָרִי הָאִמִּין
בְּמֵה שֶׁאִמַּר.

יא אִם פֶּן וְכוּ' – אִם אִי יִדְעֵת
הַמְצִיאוֹת אוֹ אִי יִדְעֵת הָאִסּוּר הִיא
בְּגֵרָה אֹנוּס, מֵהַ הִיא שֶׁגָּגָה.

יב עֲדוֹת מִמּוֹן – עֲדוֹת שְׁחִיב אִדַּם
לְפָלוּנִי מִמּוֹן. הַהִימְנַעוֹת מִלְּהַעֲדִיד בְּדִינִי
נִפְשׁוֹת חִמּוּרָה יוֹתֵר, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בְּגֵרָה
"לֹא תַעֲמֵד עַל דָּם רֵעֶךָ", וְאִינָה מִתְּכַפֵּרֵת
עַל יְדֵי קִרְבָּן (רִדב"ז; סוֹח"מ ל"ת רצו; רֵאשִׁי רִוּחַ
א, יד).

יג וּפְטוּרִין אִף מִן הַקֶּרְבָּן – וְאִין
עֲלֵיהֶם עוֹוֹן (רִדב"ז).

שְׁהִיָּה מִזִּיד בֵּין שְׁהִיָּה שׁוּגַג, שְׁנֹאֱמַר: "וְכִחֵשׁ בְּעַמִּיתוֹ
בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתִשׁוּמַת יָד... וְהִיָּה כִי יַחֲטֵא וְאָשֵׁם" (שֵׁם ה, כֵּא –
כ), וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ וְנִעְלַם – לְחִיב שׁוּגַג כְּמִזִּיד; י' וְהוּא
שְׁפִיזֵד בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּמִמּוֹן שְׁנִתְחַיֵּב בּוֹ וְיָדַע בּוֹ שְׁבַעַת שְׁבוּעָה.
אֲבָל אִם שׁוּגַג וְשָׁכַח וְשִׁישׁ לוֹ אֲצִלוֹ מִמּוֹן, וְכִפֵּר וְנִשְׁבַּע וְאַחַר
כֶּף יָדַע – הָרִי זֶה אָנוּס, וּפְטוּר מִפְּלוּם.

י וְכֵן אִם לֹא יָדַע שְׁאִסּוּר לְשַׁבַּע לְשַׁקֵּר עַל כְּפִירַת מִמּוֹן –
הָרִי זֶה אָנוּס, וּפְטוּר. **יא** אִם כֵּן, הִיאֲדָה הִיא שְׁגָגַת שְׁבוּעַת
הַפִּקְדוֹן? כְּגוֹן שְׁנִעְלַם מִמֶּנּוּ אִם חִיבִין עֲלֶיהָ קֶרְבָּן אִם לֹא,
וְיָדַע שְׁהִיא אִסּוּרָה וְשִׁישׁ לוֹ אֲצִלוֹ מִמּוֹן – זֶה הִיא שְׁגָגַתָּה.
וְזִדוּנָה – שְׁיָדַע שְׁחִיבִין עֲלֶיהָ קֶרְבָּן.

שבועת העדות

יב שְׁבוּעַת הָעֲדוֹת כִּיצַד? הָעֲדִים שְׁיָדַעוּ עֲדוֹת מִמּוֹן,
וְתַבְעֵם בְּעַל הָעֲדוֹת לְהַעֲדִיד לוֹ, וְכִפְרוּ בְּעֲדוּתָן וְלֹא הָעֲדוּ,
וְנִשְׁבַּעוּ לוֹ שְׁאִינֵן יוֹדְעִין לוֹ עֲדוֹת – זֶה הִיא הַנִּקְרָאֵת 'שְׁבוּעַת
הָעֲדוֹת', וְחִיבִין עַל שְׁבוּעָה זֶה קֶרְבָּן עוֹלָה וְיִזְרֵד, בֵּין שְׁהִי
מִזִּידִין בֵּין שְׁהִי שׁוּגַגִין, שְׁנֹאֱמַר: "וְנִפְשׁ כִּי תַחֲטֵא וְשָׁמַעָה
קוֹל אֱלֹהִים וְהוּא עַד..." (שֵׁם ה, כֵּא), וְלֹא נֶאֱמַר בָּהּ וְנִעְלַם – לְחִיב
עַל הַזִּדוּן בְּשֶׁגָּגָה.

יג כִּיצַד שְׁגָגַת שְׁבוּעַת הָעֲדוֹת? כְּגוֹן שְׁנִעְלַם מִמֶּנּוּ שְׁחִיבִין
עֲלֶיהָ קֶרְבָּן, וְיָדַע שְׁשְׁבוּעָה זֶה אִסּוּרָה וְשִׁישׁ שָׁקֵר. וְזִדוּנָה
– שְׁיָדַע שְׁחִיבִין עֲלֶיהָ קֶרְבָּן. אֲבָל אִם לֹא יָדַע שְׁהִיא אִסּוּרָה,
אוֹ שְׁשָׁכַחוּ הָעֲדוֹת וְנִשְׁבַּעוּ וְאַחַר כֶּף נוֹדַע לְהֵן שְׁהֵן יוֹדְעִין
לוֹ עֲדוֹת וְשִׁנְשַׁבְּעוּ עַל שָׁקֵר – הָרִי אֵלּוֹ אָנוּסִין, וּפְטוּרִין אִף
מִן הַקֶּרְבָּן.

פְּרָק שְׁנִי

אוּפְּנֵי הַשְּׁבוּעָה

הַעוֹנָה אַחַר שְׁבוּעַת אַחַר

א מִפֵּי עֲצָמוֹ – כְּגוֹן שֶׁהוּא אוֹמֵר 'הִרִינִי
נִשְׁבַּע בְּה' ש...'. מִפֵּי אַחֲרִים – כְּגוֹן
שֶׁאִדַּם אַחַר אוֹמֵר 'הִרִי אֵתָה נִשְׁבַּע בְּה'
ש...'. אֲפִלּוֹ הַשְּׁבִיעוֹ גוֹי אוֹ קִטָּן – שֶׁאִין
מִשְׁמַעוֹת לְשְׁבוּעָתָם. הִין – הֵן, כֵּן.

א אֲחַד הַנִּשְׁבַּע אַחַת מֵאַרְבַּע מִיָּנִי שְׁבוּעוֹת אֵלּוֹ מִפֵּי עֲצָמוֹ,
וְאַחַד הַמִּשְׁבַּע מִפֵּי אַחֲרִים וְעֵנָה אָמֵן. אֲפִלּוֹ הַשְּׁבִיעוֹ גוֹי
אוֹ קִטָּן וְעֵנָה אָמֵן – חִיב; שְׁכָל הָעוֹנָה אָמֵן אַחַר שְׁבוּעָה,
כְּמוֹצִיא שְׁבוּעָה מִפִּי. וְאַחַד הָעוֹנָה אָמֵן אוֹ הָאוֹמֵר דְּבָר
שְׁעֵנִינוּ כְּעֵנִין אָמֵן, כְּגוֹן שְׁאִמַּר 'הִין' אוֹ 'מְחִיב אֲנִי בְּשְׁבוּעָה

יח מת שהיה משפב לרחב הדרך – אף על פי שאין שם מקום לעבר אלא עליו או נוגע בצדו, ואף על פי שהיא טמאה ידועה, ועבר משם נזיר, הרי זה טהור, הואיל וספק רשות הרבים טהור. יט במה דברים אמורים? במהלך ברגליו. אבל אם היה רוכב או טעון משא – הרי זה טמא; שהמהלך ברגליו אפשר שלא יגע ושללא יאהיל ושללא יסיט, אבל טעון או רוכב אי אפשר שלא יגע או שלא יאהיל או שלא יסיט, שהרי המת לרחב הדרך.

במקל (לעיל ה, יז; טומאת מת א, ז). אבל טעון או רוכב וכו' – שמניחים שמי שנושא מטען ("טעון") או רוכב על בהמה אינם נוהגים לסטות מן הדרך.

יח ואף על פי שהיא טמאה ידועה – ובדרך כלל מחמירים בה, ומקילים בטומאה שאינה ידועה לאיש (טומאת התהום. ראה לעיל ו, טז). וספק רשות הרבים טהור – ספק טומאה ברשות הרבים טהור (שאר אבות הטומאות ט, ח). אפשר שלא יגע ושללא יאהיל ושללא יסיט – ייתכן שסטה ההולך לשולי הדרך ולא נטמא מן המת, לא בנגיעה בו, לא בהיותו מעל המת ("יאהיל") ולא בהזותו שלא במגע ("יסיט"), כגון במקל (לעיל ה, יז; טומאת מת א, ז). אינם נוהגים לסטות מן הדרך.

טהרה מטומאת מת – טומאת מת נמשכת שבעה ימים. ביום השלישי וביום השביעי מזים (מתזים) עליו טיפות ממי אפר פרה אדומה, וטובל, ונטהר בערב (פרה אדומה יא, א). וטמא מת "אין מקריבין עליו קרבן כלל, עד שיטהר" (ביאת המקדש ב, ב).

תקופת הנזירות – ימי הצרעת ("ימי חלטו") וימי הספירה בין שתי טבילות המצורע ("ימי ספרו") אינם נמנים בכלל ימי הנזירות (לעיל ז, ט). נזיר שנטמא למת, כל ימי נזירותו שקדמו לטומאה אינם נחשבים כימי נזירות, ולאחר שיטהר הוא צריך לגלח תגלחת טומאה ולהביא קרבן טומאה, ורק לאחר מכן למנות את ימי נזירותו מחדש (לעיל ו, יא-ב).

תגלחת נזיר ומצורע – אף על פי שהנזיר אסור בתגלחת, הוא מותר בתגלחת מצוה, כלומר תגלחת מצורע שנטהר (לעיל ז, ט). אמנם אם הנזיר ספק מצורע (שהתגלחת היא ספק מצוה), אסור לו לגלח את שערו, וחייב להמתין להשלמת נזירותו, ורק אז לגלח את שערו. תגלחת הנזיר היא גילוח שער הראש בלבד (לעיל ו, יא), ותגלחת המצורע היא גילוח שער כל גופו, כולל הגבות והזקן (טומאת צרעת יא, א), ולכן תגלחת המצורע מתאימה גם לנזיר.

אכילת קדשים – המצורע הוא אחד מחוסרי כפרה, ולכן אסור לו לאכול קודשים (קרבנות) עד שיקריב את קרבנותיו לאחר התגלחת השנייה (מחוסרי כפרה א, א; טומאת צרעת יא, ב), ואילו נזיר שנטמא מותר לו לאכול קודשים לאחר שנטהר מטומאת מת, ואינו נחשב מחוסר כפרה.

הקדמה לפרק י: פרק זה עוסק בשילוב צרעת עם נזירות. להלן המושגים הנוגעים למצורע ולנזיר המשמשים בפרק זה. קרבנות הנזיר והמצורע מפורטים להלן, בהקדמה להלכה ד.

טומאת המצורע וטהרתו – מי שנראה על גופו נגע החשוד להיות צרעת, הכהן צריך לקבוע אם הוא טהור או מוחלט (מצורע גמור) או מוסגר שצריך להמתין שבוע ולהיבדק שנית. מצורע מוחלט שהשתנה נגעו ונעשה טהור, חייב לבוא אל הכהן כדי שיראה את נגעו ויאשר שהוא טהור, ואז עליו לעבור תהליך היטהרות מטומאתו (המתואר בטומאת צרעת, פרק יא). בתהליך זה צריך לגלח את שער כל גופו, והוא הנקרא תגלחת ראשונה, ובה המצורע מביא לטהרתו שתי ציפורים ועץ ארז ואזוב וצמר צבוע בתולעת שני, ואחר כך טובל במקווה, סופר שבעה ימים, ובסופם מגלח את כל שערו שנית, והיא הנקראת תגלחת שנייה, ואחר כך טובל שנית (טומאת צרעת יא, א-ב).

נזירות טהרה ונזירות טומאה – נזיר שלא נטמא למת מביא בסיום נזירותו קרבן טהרה, כבשה לחטאת וכבש לעולה ואיל לשלמים, ומגלח את שער ראשו, והוא הנקרא תגלחת טהרה (לעיל ח, ד). ואם נטמא למת, מביא קרבן טומאה, שני עופות לחטאת ועולה וכבש לאשם, ומגלח את שער ראשו, והוא הנקרא תגלחת טומאה (לעיל ו, יא), ואחר כך מונה נזירות חדשה, שבסיומה מביא קרבן טהרה ומגלח תגלחת טהרה.

פרק עשירי

צרעת עם טומאה בנזירות

הכלל

א אין אדם מגלח תגלחת אחת ועולה לו לנזרו ולצרעתו. ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצרע – אינה דוחה את הנזירות.

תגלחות נזיר ספק מצרע וספק טמא מת

א לפיכך, מי שנזר שנה אחת, והיה בכל השנה הזאת ספק מצרע וספק טמא מת, או שהיה בה ספק מצרע ובסוף השנה נטמא בספק – הרי זה מונה שבועת ימים, ומזה בשלישי ושביעי, ואינו מגלח בשביעי, ואינו יכול לשנות בינו ולהטמא למת אלא לאחר ארבע שנים, ואוכל בקדשים לאחר שתי שנים, מפני שהוא צריך לגלח ארבע תגלחות: תגלחת טהרה, ותגלחת טמאה מספק, ושתי תגלחות שמגלח המצרע, שהרי הוא ספק מצרע.

ב תגלחת ראשונה – מגלח אותה אחר שנה ראשונה, ומגלח בה ראשו וזקנו וגבות עיניו, ומטהר בעץ ארז ואזוב וצפרים כשאר מצרעין: אם אינו טמא מת ולא מצרע – הרי היא תגלחת טהרה שלנזירותו; ואם הוא מצרע ודאי בשנה ראשונה – הרי היא תגלחת ראשונה שלמצרע.

ג ושוהה שנה אחרת כמנין ימי הנזירות, ואחר כך מגלח תגלחת שניה שלמצרע, שאינו יכול לגלח אחר שבועה כשאר מצרעין, שמא אינו מצרע אלא טמא מת ודאי היה, ושנה שניה זו הרי הוא בה נזיר, שאסור לגלח. ומאחר שגלח שתי תגלחות אלו, שלמה טהרת הצרעת, ומתך לאכל בקדשים.

ד ושוהה שנה שלישית, ואחר כך מגלח תגלחת שלישית, שמא מצרע ודאי היה בשנה ראשונה, ולא היה טמא מת, ושנה ראשונה לא עלתה לו, מפני שהיא ימי חלטו, ושנה שניה לא עלתה לו, מפני שהיא ימי ספרו שלמצרע שבין תגלחת ראשונה ושניה. לפיכך צריך לשהות שנה שלישית בנזירותו, ומגלח תגלחת שלישית לנזירותו, והיא תגלחת טהרה.

ראה הקדמה בעמוד הקודם. **א** ספק מצרע וספק טמא מת – והנזיר אינו מגלח על ספק. והיה בכל השנה הזאת ספק מצרע – כיוון שהיה מצורע כל השנה, לא הספיק לצבור ימי נזירות במשך השנה, ויצטרך להשלים שנה שלמה של נזירות. הרי זה מונה שבועת ימים ומזה בשלישי ושביעי – הזאת מי פרה אדומה עליו כדי לטהר אותו מטומאת מת אפשרית אפילו תוך כדי טומאת הצרעת (פרה אדומה י"א). הטהרה נדרשת, הן כדי להביא קרבנות הן מפני שאם היה טמא מת בלבד הוא יכול להתחיל נזירות טהרה.

ב ומגלח בה ראשו וזקנו וגבות עיניו – זו תגלחת ראשונה של מצרע. ואף על פי שמדובר בספק, מותר לו לגלח את שערו, אם אינו מצורע הרי זו תגלחת טומאה או תגלחת טהרה של נזיר. **אזוב** – בערבית 'זעתר', ונראה שהכוונה לאזוב המצוי (Majorana syriaca), "שאוכלים אותו בעלי בתים ומטבלים בו הקדרות" (פרה אדומה ג, 5).

ג שמא אינו מצרע אלא טמא מת ודאי היה – ואז השנה השנייה היא נזירות טהרה, שאינו מגלח בה על ספק צרעת.

מקרא: ○ תגלחת ראשונה ותגלחת שנייה של מצרע
 □ תגלחת טומאה ותגלחת טהרה של נזיר
 ◊ טהרה מטומאת מת
 ×× מחוסר כפרה

איור מבאר להלכות 2-5: בכל שנה שהנזירות אפשרית, אינו מגלח.

ב, או שְׁמָא טְמָא מֵת וְדַאי הִזְה וּמְצַרְעַ וְדַאי, וְאִין תְּגַלְחַת אַחַת עוֹלָה לְנִזְירוּתוֹ וּלְצַרְעוֹתוֹ, וְנִמְצָא תְּגַלְחַת רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה תְּגַלְחַת צַרְעַת, וְתְּגַלְחַת שְׁלִישִׁית תְּגַלְחַת טְמָאָה, וְאִין אַחַת מִשְׁלֹשׁ הַשָּׁנִים עוֹלָה לוֹ, שְׁהָרִי הַשְּׁלִישִׁית תְּגַלְחַת טְמָאָה.

ב, לְפִיכֶךָ צָרִיף לְשָׁהוֹת שָׁנָה רְבִיעִית בְּנִזְירוּת, וּמְגַלַּח תְּגַלְחַת רְבִיעִית. וּשְׁעָרוֹ בְּכָל תְּגַלְחַת סָפֵק – אָסוּר בְּהִנְיָה מִסָּפֵק, שְׁשַׁעַר נִזִיר שְׁנֹצֵטְרַע מִתָּר בְּהִנְיָה.

ג וְכֵן אִם נָדַר עֶשֶׂר שָׁנִים נִזְירוּת, וְהִזְה בְּהֵן סָפֵק מְצַרְעַ, וְנוֹלַד לוֹ סָפֵק טְמָאָה בְּסוֹפֵן – הָרִי זֶה אֵינוֹ שׁוֹתֵה בִּינָן עַד אַרְבָּעִים שָׁנָה, וּמְגַלַּח אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת, אַחַת בְּסוֹף כָּל עֶשֶׂר שָׁנִים: תְּגַלְחַת רִאשׁוֹנָה לְסָפֵק יְמֵי צַרְעָתוֹ, וּשְׁנִיָּה לְסָפֵק יְמֵי סָפֵקוֹ שֶׁלְּמְצַרְעַ, וּשְׁלִישִׁית לְסָפֵק טְמָאָתוֹ, וּרְבִיעִית תְּגַלְחַת טְהוֹרָה.

ב, וּשְׁעָרוֹ וְכו' – שַׁעַר תְּגַלְחַת טוֹמְאָה וּשְׁעַר תְּגַלְחַת טְהוֹרָה שֶׁל נִזִיר אֲסוּרִים בְּהַנָּאָה, כְּלוֹמַר בְּכָל שִׁימוּשׁ (לְעִיל וְיִד; פְּסוּלֵי הַמּוֹקְדֵשִׁין יט, ו), וְאִילוֹ שַׁעַר תְּגַלְחַת הַצַּרְעַת שֶׁל נִזִיר מוֹתֵר בְּהַנָּאָה, וּמְכִיוּן שֶׁזֶהוּ סָפֵק בְּדִין תּוֹרָה, הַשַּׁעַר אֲסוּר בְּהַנָּאָה.

הַקֹּדֶמָה לְדִינֵי קַרְבָּנוֹת הַנִּזִיר וְהַמְצוּרַע:

קַרְבָּנוֹת נִדְבָה וְקַרְבָּנוֹת חוֹבָה – מוֹתֵר לְהַקְרִיב קַרְבֵּן נִדְבָה מִסוּג עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים, אֲךָ אִין מְקַרְבִּים בְּנִדְבָה חֲטָאֵת אוֹ אִשָּׁם. וְלִכֵּן אִם יֵשׁ סָפֵק אִם חוֹבָה לְהִבְיָא קַרְבֵּן עוֹלָה, אִפְשָׁר לְהִבְיָאוֹ וְלִהְתַּנּוֹת שֶׁאִם אֵינוֹ חוֹבָה, יִהְיֶה נִדְבָה. בְּחֲטָאֵת בְּהַמָּה וּבִאִשָּׁם אִי אִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת כֵּן, אֲבָל אִפְשָׁר לְהַקְרִיב חֲטָאֵת הַעוֹף מִסָּפֵק, אֲלֵא שֶׁאֵינָה נֹאכֶלֶת לְכַהֲנִים (פְּסוּלֵי הַמּוֹקְדֵשִׁין ז, יא).

שֶׁל הַחוּטָא: הַעֲשִׂיר מִבֵּיא כִבְשָׁה וְכִבֵּשׁ; וְהַעֲנִי מִבֵּיא שְׁנֵי עוֹפוֹת, וְרִשְׁאֵי לְהִבְיָא בְּהַמָּה בְּמִקּוּם עוֹף (שְׁגִיאוֹת יג). קַרְבֵּן טוֹמְאָה שֶׁל נִזִיר – שְׁנֵי עוֹפוֹת לְעוֹלָה וְלַחֲטָאֵת, וְכִבֵּשׁ לְאִשָּׁם, רֶק הַחֲטָאֵת מֵעַכְבַּת מְלַהֲתַחֲחִיל לְמִנּוֹת נִזְירוּת חֲדָשָׁה (לְעִיל וְיִא, יב). קַרְבֵּן טְהוֹרָה שֶׁל נִזִיר – כִּבֵּשׁ לְעוֹלָה וְכִבְשָׁה לְחֲטָאֵת וְאִילוֹ לְשִׁלְמִים, וְאִם הַקְרִיב אֶחָד מֵהֶם כְּרָאוּי, כִּבֵּר הַשְּׁלִים אֶת נִזְירוּתוֹ, וּמוֹתֵר לוֹ לְשִׁתּוֹת יֵין וְלִהְיִטְמָא לְמַת (לְעִיל ח, א; ט, ה).

מִסְקָנָה: עוֹלַת בְּהַמָּה מִשְׁמֶשֶׁת בְּקַרְבֵּן תְּגַלְחַת שְׁנִיָּה שֶׁל מְצוּרַע וּבְקַרְבֵּן תְּגַלְחַת טְהוֹרָה שֶׁל נִזִיר, וְעוֹלַת הַעוֹף יְכוּלָה לְשַׁמֵּשׁ בְּתְּגַלְחַת שְׁנִיָּה שֶׁל מְצוּרַע וּבְקַרְבֵּן טוֹמְאָה שֶׁל נִזִיר.

תְּגַלְחַת מְצוּרַע רִאשׁוֹנָה – אִין קַרְבָּנוֹת. תְּגַלְחַת מְצוּרַע שְׁנִיָּה – מִבֵּיא אִשָּׁם חֲטָאֵת וְעוֹלָה, וְרֶק הַחֲטָאֵת מֵעַכְבַּת מְלֹאכּוֹל בְּקִדְשִׁים (מַחֲסוּרֵי כִפְרֵי א, ה). לְאִשָּׁם מִבֵּיא כִבֵּשׁ, וְאִילוֹ קַרְבָּנוֹת הַחֲטָאֵת וְהַעוֹלָה תְּלוּיִים בְּמִצְבּוֹ הַכֹּלְכֵלִי

קַרְבָּנוֹת נִזִיר סָפֵק מְצוּרַע וְסָפֵק טוֹמָא מַת

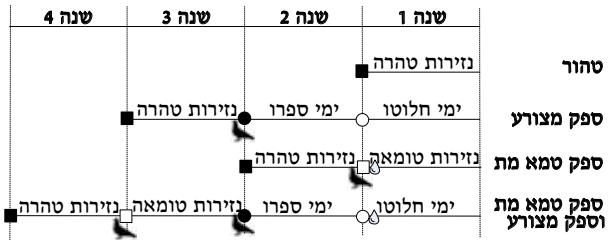
ד וְכִיצַד מִבֵּיא זֶה קַרְבָּנוֹתָיו? אִם הִזְה עֶשֶׂר – כּוֹתֵב נְכָסִיו לְאַחֲרִים, וּשְׁמְצַרְעַ עֶשֶׂר שֶׁהִבִּיא קַרְבֵּן עֲנִי לֹא יֵצֵא, וְאַחֲרֵי כֵּן מִבֵּיא חֲטָאֵת הַעוֹף וְעוֹלַת בְּהַמָּה בְּתְּגַלְחַת רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית, וְכָל חֲטָאֵת עוֹף מִהֵן לֹא תֵּאָכֵל מִפְּנֵי שֶׁהִיא סָפֵק, וּמִבֵּיא בְּתְּגַלְחַת רְבִיעִית קַרְבֵּן נִזִיר טְהוֹר, שֶׁהוּא שְׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ (לְעִיל ח, א).

ד כּוֹתֵב נְכָסָיו לְאַחֲרִים – מִקְנֵה אֶת כָּל נְכָסָיו לְאַחֲרִים, וְנִמְצָא שֶׁהוּא עֲנִי הִיכּוֹל לְהִבְיָא חֲטָאֵת הַעוֹף כְּדִין מְצוּרַע עֲנִי, בְּנִיגוּד לְמְצוּרַע עֶשֶׂר שֶׁהִבִּיא קַרְבֵּן עֲנִי, שֶׁלֹּא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ וְאֲסוּר לוֹ לְאֲכּוֹל בְּקוֹדֵשִׁים (שְׁגִיאוֹת יג). וְאַחֲרֵי כֵּן מִבֵּיא חֲטָאֵת הַעוֹף וְעוֹלַת בְּהַמָּה בְּתְּגַלְחַת רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית – חֲטָאֵת חִיבִים לְהִבְיָא מִן הַעוֹף בְּגַלְל שֶׁהִיא סָפֵק, וְכֵן יוֹצֵא יְדֵי חוֹבַת גִּילוּחַ מְצוּרַע וְגִילוּחַ טוֹמְאָה שֶׁל נִזִיר. אֲךָ אִם הוּא נִזִיר טְהוֹר, חִיב לְהִבְיָא אַחַת מִשְׁלוֹשׁ הַבְּהֵמוֹת שֶׁל גִּילוּחַ טְהוֹר לְפָנֵי שִׁיגְלַח, וְיִתֵּן לְהִבְיָא בְּנִדְבָה רֶק עוֹלָה.

ה שלש חטאות העוף שמיביא בשלש התגלחות: חטאת ראשונה לספק טמאתו; שנייה לספק צרעתו, שאין המצרע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שנייה; וכן חטאת שלישית לספק טמאתו, שאין תגלחת אחת עולה לנזרו ולצרעתו, ושקמא מצרע ודאי וטמא ודאי היה, שהתגלחת הראשונה והשנייה לצרעתו, כמו שבארנו (לעיל ב), ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ולפיכך צריך להביא קרבן טמאה בשלישית.

איור מבאר להלכה ה: חטאות העוף. מביאים חטאת העוף בתגלחת טמאה, ואפשר להביא אותה גם בתגלחת שנייה של מצורע עני, ולכן מביא מספק בשלוש השנים. באיור ניתן לראות שבכל שנה יש להביא עוף כדי לכסות את כל ארבעת המקרים.

ו זו מחובתי – קרבן של נזירות טהרה בשנה הראשונה. הרי היא נדבה – מפני שנוזר טמא צריך להביא עוף לעולה ולא בהמה. וכן הוא אומר בשנייה ובשלישית – שבשנים אלו אפשר שהוא חייב להקריב קרבנות חובה, ואפשר שהם נדבה. ראה איור.

ו שלש עולות בהמה שמיביא עמה: על הראשונה הוא מתנה ואומר 'אם טהור אני – זו מחובתי; ואם טמא אני – הרי היא נדבה'. וכן הוא אומר בשנייה ובשלישית.

איור מבאר להלכה ו: עולות בהמה. באיור ניתן לראות שבכל שנה צריך להביא עולת בהמה כדי לכסות את כל ארבעת המקרים.

ז ומביא קרבן טהרה בתגלחת רביעית, ומתנה ואומר 'אם טמא הייתי – עולה ראשונה נדבה, וזו חובה; ואם מחלט הייתי – עולה ראשונה חובת מצרע, וזו חובת נזירות, ושתיים האמצעיות נדבה'.
 ז₁ ואם מחלט הייתי – גם טמא מת גם מצורע. לדין מי שהוא רק מצורע ראה להלן ז₂. עולה ראשונה חובת מצרע – במקרה של מצורע מוחלט ('ואם מוחלט הייתי') חייב קרבן עולה בשנה השנייה (ראה איור להלכה ו), אבל גם אם הקדים והביא בשנה הראשונה את עולתו, יצא ידי חובתו, מפני "שעולה – דורון היא" (מעשה הקרבנות יח, ט; כס"מ; לח"מ). ראה איור מימין בשורה הרביעית.

ז₁ ומביא קרבן טהרה בתגלחת רביעית, ומתנה ואומר 'אם טמא הייתי – עולה ראשונה נדבה, וזו חובה; ואם מחלט הייתי – עולה ראשונה חובת מצרע, וזו חובת נזירות, ושתיים האמצעיות נדבה'.

איור מבאר להלכות ז-ח: עולות שהקדים להקריב מסומנות במסגרת ובחץ ממקום הקרבנות המסודר. בשורה השלישית והרביעית קרבן טהרה אינו קודם לתגלחת הטמאה.

ז² וְאִם טְהוֹר מִטְּמֵאֵת מֵת הֵייתִי, וּמִצְרַע – עוֹלָה הָרֵאשׁוֹנָה חוֹבָה, וְכֵן הַשְּׁנִיָּה, אַחַת לַחֹבֶת מִצְרַע וְאַחַת לַחֹבֶת נְזִירוֹת, וְשְׁלִישִׁית וּרְבִיעִית נְדָבָה, וְהִשָּׂאָר קָרְבַּן טְהֵרָתִי.

ז³ וְאִם טְמֵא מֵת הֵייתִי וּמִצְרַע – עוֹלָה רֵאשׁוֹנָה חוֹבֶת צְרַעַת, וְשְׁנִיָּה וְשְׁלִישִׁית נְדָבָה, וְזֶה קָרְבַּן תְּגַלְחַת טְהֵרָה. ח¹ אָבֵל הָאֲשָׁם וְהָעוֹלָה אֵינָם מֵעַכְבִּין, לֹא בְּתַגְלַחַת טְמֵאָה וְלֹא בְּצְרַעַת.

ח² נִמְצְאָתָ אֹמֶר: אִם הוּא מִצְרַע וְדָאי, וְלֹא נִטְמָא בְּמֵת – הָרִי טְהַר בְּצִפְרִין, וְחִטָּאת הָעוֹף הִיא חִטָּאתוֹ, וְלֹא תֹאכְל, מִפְּנֵי שֶׁהִיא סֶפֶק, וְעוֹלַת בְּהֵמָה שֶׁעָמָה מִקָּרְבַּן תְּגַלְחַת טְהֵרָה, כְּדֵי שְׁיִגְלַח עַל בְּהֵמָה; וְאִם טְמֵא מֵת הוּא – הָרִי עוֹלַת בְּהֵמָה נְדָבָה.

ח³ וְאִם אֵינוֹ מִצְרַע, וְטְמֵא מֵת הוּא – חִטָּאת הָעוֹף קָרְבַּן נְזִיר שְׁנֵטְמָא, וְעוֹלַת בְּהֵמָה נְדָבָה, וְהָרִי הֵבִיא קָרְבַּן טְהֵרָה בְּאַחֲרוֹנָה. וְאִם אֵינוֹ טְמֵא מֵת וְלֹא מִצְרַע – עוֹלַת בְּהֵמָה שֶׁהֵבִיא בְּתַגְלַחַת הָרֵאשׁוֹנָה, וְגַם סֶפֶק מִצְרַע יִכּוֹל לְהֵבִיאָן מִפְּנֵי שְׁאִינָן קָרְבָּנוֹת וְאִינָן מוֹבָאוֹת לְמַקְדָּשׁ (וְיִקְרָא יד; טוּמְאָת צְרַעַת יא, טו). כְּדֵי שְׁיִגְלַח עַל בְּהֵמָה – צְרִיךְ לְהֵבִיא בְּהֵמַת עוֹלָה לְתַגְלַחַת טְהֵרָה, שְׁמָא הוּא נְזִיר טְהוֹר וְאִסוּר לוֹ לְגַלַּח גִּילוּחַ רְשׁוּת (סֶפֶק מִצְרַע) לְפָנֵי הַקְּרַבַּת אַחַת מִבְּהֵמוֹת קָרְבַּן הַטְּהֵרָה. וְאִם טְמֵא מֵת הוּא – נוֹסֵף עַל הַיּוֹתוֹ מִצְרַע.

נזיר שספק נטמא

מקרא: 🐄 - קרבן חובה. 🐑 - קרבן נדבה. צ - מצורע. ג - נזיר.

איור מבאר הלכות ח: סיכום האפשרויות. כל אחת מן האפשרויות מכוסה. סימנו רק את קרבנות הנדבה שזוכרו בהלכות.

ט בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שֶׁהוּא מְגַלַּח אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת? בְּשִׁהִיָּה קֶטֶן אוֹ אִשָּׁה. אָבֵל הָאִישׁ – אֵינוֹ מְגַלַּח מִסְּפֵק, לֹא תְּגַלְחַת טְמֵאָה וְלֹא תְּגַלְחַת צְרַעַת, שְׁמָא טְהוֹר הוּא, וְנִמְצָא מִקִּיף פָּאֵת רֵאשׁוֹ שְׁלֹא בְּמִקוֹם מִצְוָה, לְפִיכֵךְ אֵינוֹ מְגַלַּח אֲלֵא תְּגַלְחַת טְהֵרָה בְּלִבָּד; שְׂאִין אַרְבַּע תְּגַלְחוֹת אֱלוֹ לְעַכֵּב אֲלֵא לְמִצְוָה.

מצורע ודאי וספק טמא מת

י נְזִיר שֶׁנִּצְטַרַע וְדָאי וְנִטְמָא בְּסֶפֶק, כִּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? אַחַר שִׁטְהַר מִצְרַעְתּוֹ מִזֶּה בְּשְׁלִישִׁי וּשְׁבִיעִי, וּמְגַלַּח תְּגַלְחַת טְמֵאָה,

ז² וְאַחַת לַחֹבֶת נְזִירוֹת – שֶׁהַקְּרִים לְהַקְרִיב אֶת קָרְבַּן הָעוֹלָה בַּחֹבֶת הַנְּזִירוֹת, כְּמוֹ שֶׁהַקְּרִים שָׁנָה קוֹדֵם אֶת קָרְבַּן הָעוֹלָה בַּחֹבֶת הַצְרַעַת. רָאָה אִיזוֹר לְהַלְכוֹת ז-ח בְּשׁוּרָה הַשְּׁנִיָּה, סֶפֶק מִצְרַע. וְהִשָּׂאָר – כְּבִשַׁת הַחִטָּאת וְאִיל הַשְּׁלָמִים.

ז³ וְאִם טְמֵא מֵת הֵייתִי וּמִצְרַע – זֶהוּ הַמִּקְרָה שֶׁל "אִם מוֹחֵלֵת הֵייתִי", וְנִכְפַּל לְסִיכּוֹם וְלֹה שְׁוֹאָה (לְעִיל טו).

ח² נִמְצְאָתָ אֹמֶר וְכו' – בַּהֲלֹכוֹת ו-ז מִתּוֹאֵר כִּיצַד הַבָּאֵת עוֹף וּבַהֲמָה מִכְּסָה אֶת כָּל אַחַת מֵאַרְבַּע הָאֲפֻשְׁרוּיֹת בְּכָל אַחַת מִן הַשְּׁנִיָּים (בְּאִיזוֹר זֶהוּ מִבְּט אֲנִכִּי שֶׁל כָּל אֶחָד מֵאַרְבַּעַת טוּרֵי הַשְּׁנָה); וּבַהֲלֹכָה ח מִתּוֹאֵר הַדְּבַר בְּכָל אַחַת מִן הָאֲפֻשְׁרוּיֹת (בְּאִיזוֹר זֶהוּ מִבְּט מֵאוּזֵן שֶׁל כָּל אַחַת מִן הָאֲפֻשְׁרוּיֹת). הָרִי טְהַר בְּצִפְרִין – שְׁתֵּי הַצִּיפּוּרִים שֶׁמֵּבִיא בְּתַגְלַחַת הָרֵאשׁוֹנָה, וְגַם סֶפֶק מִצְרַע יִכּוֹל לְהֵבִיאָן מִפְּנֵי שְׁאִינָן קָרְבָּנוֹת וְאִינָן מוֹבָאוֹת לְמַקְדָּשׁ (וְיִקְרָא יד; טוּמְאָת צְרַעַת יא, טו). כְּדֵי שְׁיִגְלַח עַל בְּהֵמָה – צְרִיךְ לְהֵבִיא בְּהֵמַת עוֹלָה לְתַגְלַחַת טְהֵרָה, שְׁמָא הוּא נְזִיר טְהוֹר וְאִסוּר לוֹ לְגַלַּח גִּילוּחַ רְשׁוּת (סֶפֶק מִצְרַע) לְפָנֵי הַקְּרַבַּת אַחַת מִבְּהֵמוֹת קָרְבַּן הַטְּהֵרָה. וְאִם טְמֵא מֵת הוּא – נוֹסֵף עַל הַיּוֹתוֹ מִצְרַע.

ח³ וְהָרִי הֵבִיא קָרְבַּן טְהֵרָה בְּאַחֲרוֹנָה – בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית.

ט הָאִישׁ אֵינוֹ מְגַלַּח מִסְּפֵק – כִּדֵּי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל אִסוּר מִן הַתּוֹרָה. וְנִמְצָא מִקִּיף פָּאֵת רֵאשׁוֹ – רָאָה לְעִיל בְּאִזוֹר ט, טו. לְמִצְוָה – לְכַתְּחִילָה.

י אַחַר שִׁטְהַר מִצְרַעְתּוֹ – אַחֲרֵי שֶׁקָּבַע הַכֶּהֵן שֶׁנִּרְפָּא הִנֵּג, וְאִין הַכּוּוֹנָה שִׁיטִּים אֶת טוּמְאָת צְרַעְתּוֹ, מִפְּנֵי שְׁאִינָן יִכּוֹל לְהֵבִיא קָרְבָּנוֹת מִצְרַע כְּשֶׁהוּא טְמֵא מֵת, אֲבָל אֲפֻשֶׁר לְהוֹזוֹת עֲלָיו מֵאִפְרָה פְּרָה אֲדוּמָה מִטוּמְאָת מֵת, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִצְרַע (פְּרָה אֲדוּמָה יא, ג). וּמְגַלַּח תְּגַלְחַת טְמֵאָה – לְאַחַר שֶׁשְּׁלִים אֶת יְמֵי נְזִירוֹתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁטוּמְאָתוֹ בְּסֶפֶק וְיָמֵי צְרַעְתּוֹ וְיָמֵי סְפִירוֹתָ אֵינָם עוֹלִים בְּמִנְיֵין יְמֵי הַנְּזִירוֹת (מְרֻכָּה"מ). רָאָה אִיזוֹר בְּעַמּוּד הַבָּא.

מצורע ודאי ספק טמא מת 7-7 נזירותו נזירותו משלים נזירות טהרה ■
 אזור מבאר להלכה י

מצורע ודאי ספק טמא מת 7-7 נזירות שלמה נזירות טהרה ■
 אזור מבאר להלכה יא

יא וְטָהַר מִסַּפֵּק צִרְעָתוֹ – שְׂבַע הַכֶּהֵן שֶׁנִּפְרָא וְדָאִי. מוֹנֵה יָמֵי נְזִירוֹת שֶׁלִּמָּה וְכוּ' – נזִיר שֶׁנִּטְמָא אֶסוּר לוֹ לַגְלַח גִּילּוּחַ רְשׁוּת (שֶׁל סַפֵּק מְצוּרֵעַ) עַד שִׁישְׁלִים אֶת יָמֵי נְזִירוֹתוֹ, כִּפִּי שֶׁנִּדְרָא (מִרְכָּה זִמ), וְלִכְּן מוֹנֵה יָמֵי נְזִירוֹת שֶׁלִּמָּה לִפְנֵי תְּגַלְחוֹת הַצִּרְעָת. תְּגַלְחַת טוֹמְאָה וְהַבְּאֵת קֶרֶבֶן טוֹמְאָה אֵינֶם יְכוּלִים לְהִיעָשׂוֹת לִפְנֵי טְהָרָה מִן הַצִּרְעָת, שְׂמָא הוּא מְצוּרֵעַ, וְהַמְצוּרֵעַ אֵינּוּ יְכוּל לְהִבְיָא קֶרְבָּנוֹת אִפְּלוּ עַל יְדֵי אַחֲרִים (בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ בִּיא). לְהַסְבֵּרַת הַצּוּרֵךְ בְּמִנְיִן חֹדֶשׁ שֶׁל 7 יָמִים רָאָה הַלֵּן יג.

מצורע ודאי ספק טמא מת 7-7 נזירות טהרה ■
 אזור מבאר להלכה יב

יג וְלָמָּה סוֹפֵר שְׂבָעָה – לְמָה חֵיִב לְסַפֵּר עוֹד 7 יָמִים לְתַגְלַחַת הַטוֹמְאָה שֶׁל הַנְּזִיר, הֲרִי כִּבְר נִטְהַר מִטוֹמְאָת מַת, כִּשְׁהִיזוּ עֲלָיו מִמִּי פֶרֶה אֲדוּמָה, כִּדִּי שִׁיּוּל לְהִבְיָא קֶרְבָּנוֹת מְצוּרֵעַ.

יד נְדָרֵי רְשָׁעִים – הַנּוֹדְרִים בְּלִי שִׁיקוּל דַּעַת, וְאֵינֶם נִזְהָרִים כְּמוֹ הַכַּשְׂרִים שְׂמָא יַעֲבֹרוּ עַל מָה שֶׁנִּדְרָא (נְדָרִים א.כז). וְכִּבְר אָמַר רַבְּנָא עַל מִי שֶׁמִּתְנַהֵּג בְּקִיצוּנוּיּוֹת וְנוֹזֵר מִטוֹב הָעוֹלָם: "הַמְהַלֵּךְ בְּדֶרֶךְ זֶה נִקְרָא חוּטָא. הֲרִי הוּא אֹמֵר בְּנִזִיר: 'וְכִפֵּר עֲלָיו מֵאֲשֶׁר חָטָא עַל הַנֶּפֶשׁ' (בְּמִדְבָר וי,א). אֲמַרו חֲכָמִים: וְמָה אִם נְזִיר, שְׂלָא פִירֶשׁ אֲלָא מִן הֵיִין, צָרִיךְ כִּפְרָה, הַמּוֹנֵעַ עֲצָמוּ מִכָּל דְּבַר, עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה" (דַּעוֹת ג,2א).

יד נְדָרֵי קְדֻשָּׁה – שֶׁהַנְּדָרִים וְהַנְּזִירוֹת מְסִיעִים לוֹ לְהַגִּיעַ אֶל הַדֶּרֶךְ הַמְּמוּצָעַת, "לִכְוֹנֵן דַּעוּתוֹ וְלִתְקַן מַעֲשָׂיו... כְּגוֹן... מִי שֶׁהִיָּה מִתְנַגָּה בִּיּוֹפֵינוּ וְנוֹר בְּנִזִיר" (נְדָרִים ג,2ב-כז), שְׁבָחָה מִתְרַחֵק מִן הַיּוֹפֵי, שְׁהָרִי הוּא צָרִיךְ לַגְלַח אֶת שַׁעֲרוֹ, מִן הַרְדִּיפָה אַחַר הַתּוֹאוּהָ הַהֶרְסֵנִית שֶׁל שְׁתִּיית הֵיִין (מִרְיָ ג,2ג; ג,2ה). וְעִדְיִין עֲרִיף שְׂלָא יִרְגִיל הָאֲדָם אֶת עֲצָמוּ בְּנִדְרִים, אֲלָא יִפְרוֹשׁ מִדְּבָרִים שְׂרָאוּי לְפִרוֹשׁ מֵהֶם בְּלֹא נִדָּר (נְדָרִים סם). מִכָּל מְקוֹם, רַבְּנָא מְבִיא פְּסוּקִים הַמְּלַמְּדִים שֶׁמַּעַלֵּת הַנְּזִיר הִיא דֶּרֶךְ שֶׁל קֶרְבָּה גְּדוּלָה אֶל ה', וּמְכַאֵן הַשִּׁמּוֹשׁ בְּמוֹנָח קְדוֹשׁ, "שְׁהָרִי הַמִּתְרַחֵק מִמֶּנּוּ [מִן הֵיִין] נִקְרָא קְדוֹשׁ, וְהוֹשׁוּהוּ לְמַעַלֵּת כְּהֵן גְּדוּל בְּקְדוּשָׁה, עַד שֶׁאֵינּוּ מִתְטַמָּא אִפְּלוּ לְאֲבִיו וְלֵאמֹר כְּמוֹהוּ. כָּל הַגְּדוּלָה הַזֶּה, מִפְּנֵי שֶׁפִּירֶשׁ מִן הֵיִין" (מִרְיָ ג,2ח). נְזָר אֱלֹהֵיו עַל רֵאשׁוֹ – הַנְּזִיר, הוּא הַכַּתֵּר, הוּא מִשַׁל לְתַפִּיסַת חַיִּים (דַּעָה) שְׂבָרָא שֶׁם, שֶׁהִיא נְכוּנָה וְקְדוּשָׁה (לְמַשַׁל עַל עֵטְרָה רָאָה תְּשׁוּבָה ח, בְּבִיאָרוֹנוּ שם). וְשִׁקְלוּ הַכְּתוּב בְּנִבְיָא – הַשׁוּוּה הַכְּתוּב אֶת הַנְּזִיר לְנִבְיָא.

וּמִתְחִיל לְמִנּוֹת נְזִירוֹתוֹ כְּלָה, שֶׁהָרִי נִפְלוּ הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים בְּסַפֵּק טְמָאָה שֶׁנִּטְמָא, וּמְבִיא קֶרְבָּנוֹת טְהָרָה, וְשׁוֹתָהּ בֵּינָן; וּמֵאַחַר שֶׁיְבִיא קֶרֶבֶן צִרְעָת, אֹכְלֵי בְּקָדָשִׁים.

ספק מצורע וטמא מת ודאי

יא נְטָמָא וְדָאִי וְהָיָה מְצָרֵעַ בְּסַפֵּק, וְטָהַר מִסַּפֵּק צִרְעָתוֹ – מוֹנֵה יָמֵי נְזִירוֹת שֶׁלִּמָּה וְאַחַר כֶּף מְגַלַּח תְּגַלְחַת הַנֶּגַע, שֶׁאֵינֶן תְּגַלְחַת סַפֵּק נִגְעוּ דוֹחָה נְזִירוֹת, וְאַחַר כֶּף מוֹנֵה שְׂבָעַת יָמִים שְׂבִין תְּגַלְחַת מְצָרֵעַ הָרֵאשׁוֹנָה לְתַגְלַחַת שְׁנִיָּה, וּמְגַלַּח, וּמְבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו, וְאֹכְלֵי בְּקָדָשִׁים, אִם הִזָּה בְּשִׁלְיָשִׁי וּשְׂבִיעִי, וְאַחַר כֶּף מוֹנֵה שְׂבָעָה אַחֲרוֹת לְטְמָאָת מַת, וּמְגַלַּח תְּגַלְחַת טְמָאָה, וְאַחַר כֶּף מוֹנֵה נְזִירוֹתוֹ כְּלָה.

מצורע וטמא מת

יב וְכֵן אִם הָיָה טְמָא וּמְצָרֵעַ בְּוַדָּאִי – לְאַחַר שֶׁיְטָהַר מְצָרֵעָתוֹ מְגַלַּח תְּגַלְחַת צִרְעָת הָרֵאשׁוֹנָה, וּמְזָה בְּשִׁלְיָשִׁי וּשְׂבִיעִי, וּמְגַלַּח רֵאשׁוֹ וְזָקְנוֹ בְּשִׂבְעִי, וְהִיא תְּגַלְחַת שְׁנִיָּה שֶׁלְצִרְעָת, וּמְבִיא קֶרְבָּנוֹתָיו בְּשִׂמְנֵי, וְאֹכְלֵי בְּקָדָשִׁים, וְסוֹפֵר שְׂבָעָה, וּמְגַלַּח תְּגַלְחַת טְמָאָה, וְאַחַר כֶּף סוֹפֵר יָמֵי נְזִירוֹת שֶׁלִּמָּה, וּמְבִיא קֶרֶבֶן טְהָרָה, וְשׁוֹתָהּ בֵּינָן. **יג** וְלָמָּה סוֹפֵר שְׂבָעָה? שֶׁאֵינֶן שְׂבָעַת יָמֵי הַטְּמָאָה עוֹלִין בְּשְׂבָעַת יָמֵי הַסְּפִירָה שְׂבִין תְּגַלְחַת וְתַגְלַחַת שֶׁלְּמְצָרֵעַ.

הדרך הראויה לנזירות

יד הָאוֹמֵר 'הֲרִינִי נְזִיר אִם אֶעֱשֶׂה כֶּף וְכֶף' אוֹ 'אִם לֹא אֶעֱשֶׂה', וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה – הֲרִי זֶה רְשָׁע, וְנְזִירוֹת כְּזוֹ מִנְדָרֵי רְשָׁעִים הִיא. אֲכָל הַנּוֹדֵר לִי דֶרֶךְ קְדֻשָּׁה – הֲרִי זֶה נִבְיָא וּמְשַׁבַּח, וְהָרִי נִבְיָא מֵרַב: "נְזָר אֱלֹהֵיו עַל רֵאשׁוֹ" (בְּמִדְבָר וי,2), "קְדָשׁ הוּא לִי" (שם ו,ח), וְשִׁקְלוּ הַכְּתוּב בְּנִבְיָא, שֶׁנִּבְיָא מֵרַב: "וְאֶקִּים מִבְּנֵיכֶם לְנִבְיָאִים וּמִבְּחֻרֵיכֶם לְנָזִירִים" (עֲמוֹס ב,יא).

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

מסייעים לו להגיע אל הדרך הממוצעת, "לכונן דעותיו ולתקן מעשיו... כגון... מי שהיה מתנאה ביופיו ונזר בניזיר" (נדרים ג,2ב-כז), שבהם מתרחק מן היופי, שהרי הוא צריך לגלח את שערו, מן הרדיפה אחר התאוה ההרסנית של שתיית היין (מירי ג,2ג; ג,2ה). ועדיין עדיף שלא ירגיל האדם את עצמו בנדרים, אלא יפרוש מדברים שראוי לפרוש מהם בלא נדר (נדרים סם). מכל מקום, רבנו מביא פסוקים המלמדים שמעלת הנזיר היא דרך של קרבה גדולה אל ה', ומכאן השימוש במונח קדוש, "שהרי המתרחק ממנו [מן היין] נקרא קדוש, והשווהו למעלת כהן גדול בקדושה, עד שאינו מתטמא אפילו לאביו ולאמו כמוהו. כל הגדולה הזו, מפני שפירש מן היין" (מירי ג,2ח). נזר אלהיו על ראשו – הנזר, הוא הכתר, הוא משל לתפיסת חיים (דעה) שבראשם, שהיא נכונה וקדושה (למשל על עטרה ראה תשובה ח, בבבאורינו שם). ושקלו הכתוב בנביא – השווה הכתוב את הנזיר לנביא.